

Article Info	RESEARC ARTICLE   ARAŞTIRMA MAKALESİ	
Title of Article	<b>Denizli Kent Kimliği Bileşenleri</b>	
Corresponding Author	<b>Gizem ERDOĞAN</b> İzmir Demokrasi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, <a href="mailto:gizemerdogan@gmail.com">gizemerdogan@gmail.com</a> ,	
Submission Date Admission Date	05/07/2018- 10-09-2018	
How to Cite	ERDOĞAN, G., AKAY ÇORBACIOĞLU S., (2018). <b>Denizli Kent Kimliği Bileşenleri</b> Kent Akademisi, 11 (33), Issue 3, Sayfa, 459-473 <a href="#">Link</a> :	
		ORCID NO:

## Denizli Kent Kimliği Bileşenleri

Gizem ERDOĞAN<sup>1</sup>  
Seçil ÇORBACIOĞLU AKAY<sup>2</sup>

### ÖZ:

Tarih boyunca süren yerleşme çabaları kendi içinde ortak özellikler barındırmakta, toplumun ve çevrenin özelliklerini benimsemektedir. Kentlerin ve yerleşmelerin ortak özelliklerine bakıldığında her yerleşmenin kendine özgü; tarihini, kültürünü, mimarisini, kimliğini yansıtan bir yapısı bulunmaktadır. Kentlerin farklı alt bölgelere, farklı insan kaynaklarına, farklı tarihi geçmişe ve farklı fiziksel özelliklere sahip olması kentin kimliğini şekillendirmektedir. Bu özelliklerin farklılaşması sonucu kimlik değeri ortaya çıkmaktadır. Tarih boyunca edindiği kimliği oluşturan geçmişten bugüne sahip olduğu maddi manevi tüm değerleri, yansıtan en önemli unsurlar ise tarih ve mimari özellikleridir. Kent kimliği; kent bileşenlerinin bütüncül olarak, kişiler üzerinde oluşturduğu etkidir. Literatür kent bileşenlerini uzun zamandır tartışmakta ve tartışmalar ışığında farklı şekillerde gruplandırmakta ve günümüzde kentsel kimliği; çevresel ve toplumsal kimliğin birlikteliğiyle ele almaktadır.

Bu çalışma, “Kentlerin kimlik bileşenleri nelerdir?” sorusundan yola çıkarak oluşturulmuştur. Bu çerçevede kentin tarihsel ve mekânsal bağlamda yaşamış olduğu gelişme sürecinde kentsel kimliği oluşturan bileşenleri ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda ölüler ülkesine geçiş kapısı olarak bilinen Hierapolis Antik Kenti ve dönemin ünlü ve zengin ticaret, dokuma kentlerinden olan ve Suriye yolu üzerinde bulunan Leodikya Antik Kentini barındıran Denizli kentinin tarihi çekirdeği çalışma konusu olarak seçilmiştir. Çalışma “Kaleiçi/Bayramyeri bölgesi Denizli kentinin kent kimliğini oluşturan bileşenleri taşımaktadır” hipotezi üzerine kurgulanmıştır. Çalışmanın araştırma yöntemi; iki aşamada kurgulanmıştır. Birinci aşamada kentlerin kimliği ne demektir ve kentlerin kimlik bileşenleri nelerdir sorularının cevaplanmasına yönelik literatür araştırması gerçekleştirilmiş ve kentlerin kimlik bileşenlerinin ortaya konulmasına dair bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise çalışma alanı üzerinde bu çerçeve sorgulanmış, bu amaçla görsel analizler (fotoğraf, harita, kişisel gözlem) gerçekleştirilmiş ve yapılan analizler değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın, kent kimliğinin araştırılması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Denizli tarihi merkezini oluşturan ve ilk yerleşim bölgesi olan Kaleiçi/Bayramyeri bölgesinin kimlik bileşenleri bağlamında irdelenmesi ile kent plancılara ve karar alıcılara uygulama açısından kolaylık sağlayacak, kentin marka değeri konusunda farkındalık yaratacağı düşünülmektedir.

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, [gizemerdogan@gmail.com](mailto:gizemerdogan@gmail.com) Asst. Prof. Dr., İzmir Democracy Asst. Prof. Dr., İzmir Democracy University, Architecture Faculty, Urban and Regional Faculty, [gizemerdogan@gmail.com](mailto:gizemerdogan@gmail.com)

<sup>2</sup> Yüksek Lisans Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama ABD, [secilcorbacioglu@gmail.com](mailto:secilcorbacioglu@gmail.com) Master Student, Pamukkale University, Natural Applied Science Institute, Department of Urban and Regional Planning, [secilcorbacioglu@gmail.com](mailto:secilcorbacioglu@gmail.com)

## ABSTRACT:

Throughout history, settlement struggles have in common the common features, the characteristics of the society and the environment. When looking at the common characteristics of cities and settlements, each settlement is unique; history, culture, architecture and identity. The fact that the cities have different sub-regions, different human resources, different historical backgrounds and different physical features shapes the identity of the city. The differentiation of these characteristics leads to the end value of identity. Historical and architectural features are the most important elements reflecting the material and moral values that we have today, which are the identities we have acquired throughout history. Urban identity; is the effect that urban components have on the people as a whole. The literature discusses the urban components for a long time and groups them in different ways in the light of the debates, and today urban identity; environmental and social identities.

This study was formed from the question "What are the identity components of the cities?". In this framework, the city has to live in historical and spatial context and to reveal the constituents of urban identity in the development process. For this purpose, Hierapolis Ancient City, known as the gateway to the underworld, and the historic core of the city of Denizli, which is one of the famous and rich trade, textile towns of the time and which houses the ancient city of Leodikia on the way to Syria, was chosen as the study topic. The study is based on the hypothesis that "Kaleiçi / Bayramyeri district carries the components of the urban identity of the Denizli ". The study's method of research; edited in two stages. In the first stage, a literature survey was conducted to answer questions about the identity of cities and the identity components of cities and and the establishment of the identity components of cities. In the second stage, this framework was questioned on the case study area. For this purpose, visual analyzes (photographs, maps, observations) were carried out and the analyzes made were evaluated.

It is thought that this study will contribute to the literature in terms of researching the identity of the city. It is thought that the examination of the Kaleiçi / Bayramyeri area, which forms the historical center of Denizli and is the first settlement area, in terms of identity components will facilitate the application of the city to planners and decision makers and will raise awareness about the brand value of the city.

**ANAHTAR KELİMELELER:** Kent kimliği, Kent Kültürü, Denizli, Kaleiçi-Bayramyeri bölgesi

**KEYWORDS:** Urban Identity, Urban Culture, Denizli, Kaleiçi-Bayramyeri district

## Denizli Kent Kimliği Bileşenleri

### GİRİŞ:

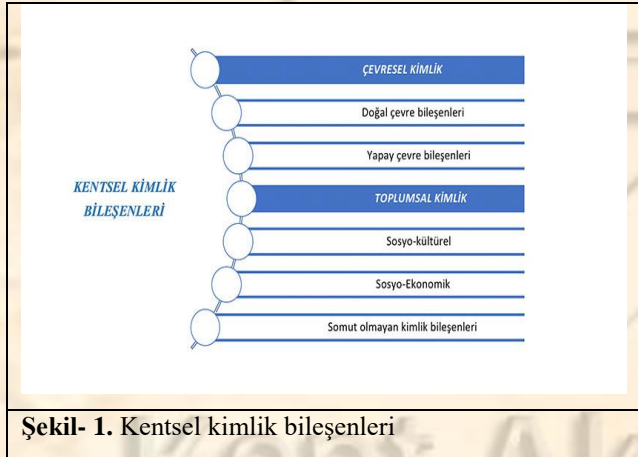
Kentler sadece fiziksel bir mekân değil, sosyal ve kültürel yapısıyla bir bütün olarak, sahip olduğu mekânsal, sosyal kültürel ve işlevsel özelliklerini kendi farklılıkları üzerinden sermayeyi kendilerine çekerek kendilerine bir kimlik oluşturup diğer kentlerden ayrılmak çabası içindedirler. Sosyo-kültürel, ekonomik, teknik ve politik birçok unsurun etkileşim içinde olduğu kentsel mekânların büyük önemi vardır. Zaman içerisinde çevresel, toplumsal değerler kente bir kimlik kazandırarak kentin temel özelliğini gelecek kuşaklara taşımaktadır. Kent kimliği "ayırt edilir olmak kavramı" temelinde çeşitli biçimlerde tanımlanır (Cheshmehzangi, 2015). Kentin kendine özgü niteliklerini geçmiş gelecek bağı ile taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen (Kösoğlu, 1995; Ayyıldız ve Ertürk, 2017), kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu (Çöl Demirseren, 1998) birikimler doğrultusunda sürekli gelişen değişen ara yüzü olarak tanımlanabilir.

Kentlerin işlevsel yapısı da kent kimliğini etkileyen başlıca unsurlar olmuşlardır. Kentlilerin turizm, sanayi, hizmet, tarım vb. işlevsel kimlikleri kentin kimlik öğelerine aktarılmaktadır (Aktaş, 2009). Toplum ve insan ilişkileri dahilinde kentlilerin deneyimlerini birbirlerine aktararak geçmişten gelen tutum ve davranışların yeniden yorumlanmaları dolayısı ile kent kimliğinin sürekli olarak yeniden tanımlanmasını ya da üretilmesini gerektirir. Kent kimliği kültürel faktörler, teknoloji, iletişim araçları gelişmeleri doğrultusunda yeniden üretilmekte ve tanımlanmaktadır. Dolayısı ile kent kimliğinin sabit olmasından söz edilemez. Kent kimliği de kent gibi sürekli gelişip değişen ve durağan olmayan dinamik bir oluşumdur.

Kent kimliği kavramı 1970'lerden beri çeşitli araştırmacılar (Proshansky et al, 1983; Sarbin, 1983) tarafından kentin doğal ve yapısal çevresinin oluşturduğu yapay çerçeve üzerinden tartışılmaktadır. Kent kimliği, kentsel alan kullanımı, kentlerin yapısı ve kültürü üzerinde etkili bir olgu olarak kent plancıların ve karar

alıcıların güncel tartışma konusu olmaktadır (Scannel & Gifford, 2010; Lewicka, 2011; Evans et al., 2011; Nientied, 2018).

Bir kentin kimliği kentte yaşayanların onda buldukları bir değerler kümesini (Tekeli, 1991: 81–82) de içermektedir. Günümüzde kentin kimliği fiziksel çevre değil, toplumsal kimlik üzerinden de okunur (Liggett ve Perry, 1995; Kaypak, 2010; Lalli, 1992) ve yapı çevrenin kimliği ile toplumun kimliği karşılıklı olarak birbirini etkiler. Buna karşılık Lynch (1960) kent imgesinin içeriğini fiziksel biçimlerle ilişkilendirmiş ve yollar, kenarlar, bölgeler, sınırlar ve referans noktaları olmak üzere beş öge ile sınıflandırmıştır. Kent bileşenlerinin sentezinden oluşan kent kimliği; çevrenin sahip olduğu doğal ve yapay elemanlar (Kodal ve Demirel, 2014), toplumsal ve kültürel değerler (Güler ve ark, 2016), tarihsel-kültürel birikim (Kiper, 2006), fiziksel, sosyo-ekonomik ve biçimsel faktörlerle (Lynch, 1961) şekillenen ve kentte yaşayanların yaşam biçimlerinin oluşturduğu bütündür. Özetle, kentsel kimliği oluşturan temel bileşenler; çevresel kimlik-toplumsal kimlik öğeleri ve somut olmayan kimlik öğeleri üzerinden tanımlanabilir [Şekil-1].



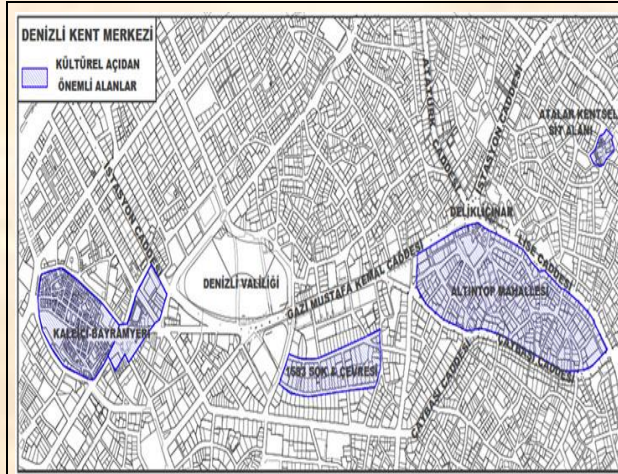
Şekil- 1. Kentsel kimlik bileşenleri

Yukarıda anlatılanlar ışığında kent kimliğini oluşturan bileşenler, doğal ve insan eliyle yapılaşmış çevre olan yapay unsurlarla değerlendirilmektedir (Liggett ve Perry, 1995; Erkan, 1996; Can, 1996; Önem ve Kılınçarslan, 2005; Keleş, 2006; Yayınoglu ve Susar, 2008; Kaypak, 2010). Doğal çevreden kaynaklanan kimlik unsurları, kentin topoğrafik durumu, iklim koşulları (Robinette, 1977; Şahin ve Dostoğu, 2007), bitki örtüsü (Turgut vd., 2012) gibi özelliklerin birleşimidir (Liggett ve Perry, 1995; Önem ve Kılınçarslan, 2005; Ocakçı, 1995; Köylü ve Kiper, 2007).

Pek çok çalışma, kent kimliğinin ortaya çıkmasında kentsel çevrenin şekillenmesinin ve algının önemli unsurlar olduğunu göstermiştir. Dünya literatüründe

kentsel kimlik üzerine pek çok ampirik çalışma bulunmaktadır (Young, C., & Kaczmarek, S. 2008; Bell & de-Shalit, 2011; Oktay, 2002). Çalışmalarda Lynch analizi (Kısakürek, 2018) ve doğal, yapay ve sosyo-kültürel arayüzlerin analizi (Ayyıldız ve Ertürk, 2017) ya da hibrit yaklaşımlar (Ünlü, 2017) üzerinden kentsel kimlik okumaları yapıldığı tespit edilmiştir. Türkiye literatürüne bakıldığında Antakya (Kaypak, 2010), Artvin (Turgut vd., 2012); Balıkesir (Güler vd., 2016), Eskişehir (İlgar, 2008), Kahramanmaraş (Kısakürek, 2018), Konya (Deniz, 2004; Topçu, 2011), İstanbul (Erkök, 2002; Kutlu vd., 2011), İzmit (Ayyıldız ve Ertürk, 2017), Mersin (Ünlü, 2017), Trabzon (Zorlu vd., 2010; Bayramoğlu & Özdemir, 2012), Siirt (Aktaş, 2016) kentleri kent kimliği unsurları üzerinden incelenen kentler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın Denizli ilinin kentsel kimliğini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışma kentsel kimlik bileşenlerini sorgulamak için çalışma alanı olarak Denizli kentini seçmiştir.

Kentin çok faktörlü yapısı hem kent hem de kent kimliği farklılaşan sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik yapılar doğrultusunda değişime uğramaktadır. Türkiye de bu değişim farklı ölçek ve biçimlerde olsa da her kentte farklı şekilde yaşanmaktadır. Türkiye kentlerinde 1950 yılları itibarıyla kentleşmeyle başlayan değişim, tarih boyunca antik dönemden günümüze tüm medeniyetlere mekân olmuş bu nedenle zengin kültürel mirasa sahip Denizli kentinde, 50 li yıllarda başlamış (Avşar, 2014) 1980 sonrası daha rahat okunur hale gelmiş ve kültürel mirası yok olmaya başlamıştır. Kentin tekstile dayanan sanayi kenti olması nedeniyle sanayileşmeyle birlikte mekânsal yapısı değişmiş, tarihi dokusu tahrir edilmeye başlamış, asıl kimliği tarihi değerleriyle birlikte kaybolmaya başlamıştır. Denizli kentinin kültürel kimliğini ve hafızasını taşıyan sadece birkaç yapı günümüze ulaşabilmiştir. 1976 yılındaki deprem, kentin fiziksel değişimini tetiklemiş, dönüşümünü etkilemiştir. İmar planlarına bağlı kentsel doku kayıplarının yanı sıra, emsal artışları (İnceoğlu, 2000: 5), yeni yapılaşma tipolojilerinin sınırsız kullanımı kente ait birçok doku ve yapıyı yok etmiştir. 1976 depreminden sonra, ayakta kalan yapılar Anıtlar Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilse de kararlar kesinleşmeden halk tarafından birçoğu yıkılmış olduğundan (Marım, 2000: 1) kentli tarafından da koruma bilincinin var olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Günümüzde korunması gerekli kültürel mirasından sadece birkaçı kalmıştır [Şekil-2]. Bunlardan birisi de 1. Derece arkeolojik sit alanı olan Kaleiçi Bölgesidir. Ancak bu değerlerin önemsenmesi 2000li yıllarda tarihi kent olgusunun önemli hale gelmesi sonucu, kentin kimliğine dönülmesi için kaybolan tarihi dokunun ve geleneksel yapıların koruma altına alınması ile başlamıştır (Avşar, 2017).



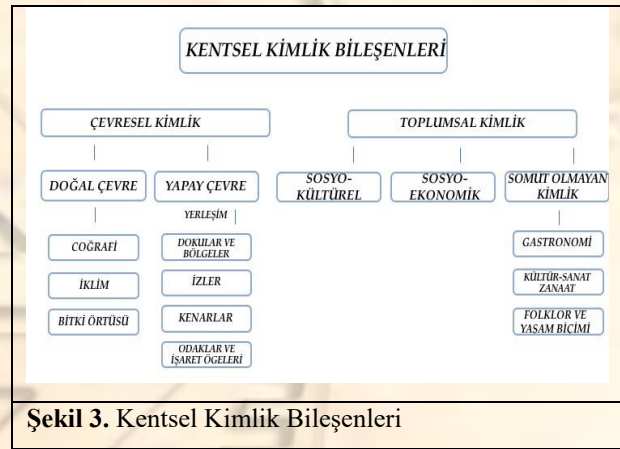
Şekil 2. Denizli kent merkezi kültürel açıdan önemli alanlar, Kaynak: Avşar, 2017

Denizli kentine dair doğal ve kültürel mirasa dair koruma çalışmaları da oldukça kısıtlıdır (Sülük vd., 2013; Avşar, 2014; Önez, 2008; Halaç vd., 2018; Dağ ve Mansuroğlu, 2017). Bu anlamda kapsamlı bir koruma politikasının ve yaklaşımının bulunduğu da söylenemez. Koruma alanları için belirlenen somut ve somut olmayan değerlerin mevcut durumları, ne ölçüde korunmakta oldukları ve korumaya dair kriterler açık değildir.

Kentsel kimliğin bileşenlerinin belirlenmesi amacı doğrultusunda kentin tarihi çekirdeği olan ve aynı zamanda, kentin ilk yerleşim bölgesi olması nedeniyle 1. Derece arkeolojik sit alanı özelliği bulunan Kaleiçi/Bayramyeri bölgesi, zengin tarihi özellikleri, kurulduğu zamandan günümüze kadar geçen sürede halen geleneksel ticaret işlevini sürdürmesi nedeniyle çalışma alanının konusu olarak seçilmiştir. Bu çalışma sonunda kimlik bileşenleri analizleri aracılığıyla, Denizli kenti kimlik mekânının zamanla yitirilen varlığı hatırlatılacak, önemi vurgulanacaktır. Bu çalışma sonunda Kaleiçi/Bayramyeri mekanının Denizli kenti kimliği ve hafızası için tarihi ve kültürel öneminin vurgulanması hedeflenmektedir.

Çalışmanın araştırma yöntemi; iki aşamada kurgulanmıştır. Birinci aşamada kentin mekânsal tarihi gelişimini ortaya koyan, tarihi ve mekânsal verilerin saptanmasına yönelik literatür araştırması yapılarak Denizli kentinin tarihsel ve mekânsal gelişme süreci irdelenmiş ve ortaya çıkan veriler ışığında Denizli kentinin doğal çevre, ekonomik yapısı, toplumsal yapısı, tarihi ve kültürel yapısı hakkında genel bilgiler ortaya konulmuştur. İkinci aşamada; Denizli kentinin tarihsel ve mekânsal bağlamda yaşamış olduğu gelişme süreci dikkate alınarak kentsel kimliğinin ortaya çıkartılması amacıyla yapılan bu çalışma ile Denizli kentinin kimliğini

oluşturan öğelerin hangileri olduğu, Denizli kentine ait kent kimliği bileşenleri Kiper (2006) ve Lynch(1961) literatür araştırması temeline dayanan, yöntemleri çevresel ve toplumsal kimlik bileşenleri üzerinden alanda yapılan tespitler ve analizler doğrultusunda ortaya konulmak hedeflenmiştir. Doğal çevre bileşenleri; coğrafi özellikler, iklim ve bitki örtüsü ölçeceğinden oluşmaktadır. Yapay çevre bileşenleri; yerleşim ölçüğünde sınıflandırılmaktadır. Toplumsal kimlik bileşenleri; demografik yapı, tarihsel ve kültürel özelliklerini kapsayan sosyo-kültürel çevre, kentin işlevsel özelliklerini kapsayan sosyo-ekonomik özellikler ve gastronomi, kültür-sanat, folklor, yaşam biçimi özelliklerini içeren somut olmayan kimlik ölçeklerinin bütünüdür [Şekil 3].



Şekil 3. Kentsel Kimlik Bileşenleri

Kent kimliği konusunda yapılan Türkiye kentleri üzerine araştırmaların yaygın olduğu söylenebilmekle beraber (Erkök, 2002; Deniz, 2004; İlgar, 2008; Kaypak, 2010; Zorlu vd., 2010; Kutlu vd., 2011; Topçu, 2011; Ayyıldız ve Turgut vd., 2012; Bayramoğlu & Özdemir, 2012; Aktaş, 2016; Güler vd., 2016; Ertürk, 2017; Ünlü, 2017; Kısakürek, 2018) Denizli kent kimliğini ortaya koyan akademik ve uygulamaya yönelik yapılmış herhangi bir çalışma bulunmadığından çalışma, Denizli kenti örneğinde kimlik bileşenleri bağlamında irdelenmesi açısından önemli görülmelidir.

## 1. Çalışma Alanı

### 1.1. Denizli kenti tarihi ve mekânsal gelişimi

#### 1.1.1. Şam Kentinin Antik Dönem Özellikleri

Küçük Menderes Ovasının yerleşimlerinin uç noktası Denizli yerleşim tarihi Kalkolitik döneme kadar uzanmaktadır. Hititlerle, Helenistik öncesi ve Helenistik dönem, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemine ait yerleşimler katmanlarına sahiptir (Halaç vd.,

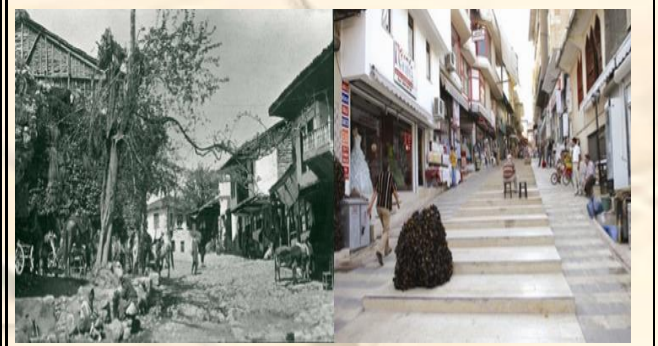
2018) Antik dönemin Laodikeia, Hierapolis, Colassae ve Tripolis gibi önemli kentlerinin yer aldığı bir coğrafyada bulunmaktadır. (Yurt Ansiklopedisi, 2116-2141). Pamukkale Hierapolis antik kenti, kutsal kent olarak anılmakta ve ölümler ülkesine geçiş kapısı olarak bilinen cehennem kapısı nedeniyle ölümler ülkesi olarak da bilinmektedir. Aynı zamanda termal kaynakları nedeni ile Roma imparatorluğunun önemli sağlık kentlerinden birisidir. Laodikya antik kenti ise; Suriye yolu üzerinde kurulduğu düşünülen ticaret ve tekstiliyle ünlü, zengin ve önemli kentlerinden birisidir. Modern Denizli kentinin tarihi de benzer şekilde antik döneme dayanmaktadır. 11. Yy'dan itibaren Kaleiçi bölgesine yerleşmeye başlanmış Ladik ve Lazikiyye isimleri ile anılmaya başlanmıştır. İç kale içinde başlayan bu yerleşim alanı, 15. Yy'dan sonra kentin askeri kısmı etkisini yitirmiş, ticari alan giderek artmış ve 1950-1960'lı yıllara kadar devam etmiştir (Halaç vd., 2018). Bölgenin halkının Rum kökenli olduğu tekstille uğraştığı ve ürünlerin Anadolu'ya ulaştırılan önemli merkezlerden birisi olduğu değerlendirilir (Savaş Yavuzçehre, 2010). Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altına girene dek Ataoğulları, Germiyanogulları, İnançoğulları Beyliğinin yönetim merkezi olarak stratejik önemini muhafaza etmiştir. 16. yüzyılda Denizli kenti fiziksel olarak 14 cami ve şehrin fiziki bütünlüğünü sağlayan, 9 zaviye, 44 dükkân, 2 kervansaray, 1 medrese, 2 hamam, 1 bedesten, 1 kirishane ve 2 mezbaha yapıları, çeşitli bölgelerdeki su değirmenleri, bağlar ve bahçeler ile dokuma atölyelerinden oluşmaktadır.

İbn Battuta ve Evliya Çelebinin de bahsettiği çarşı bölgesi Denizli fizik yapısı kadar ekonomik ve sosyal kimliğini etkileyen bir bölge olarak öne çıkmaktadır [Şekil 4]. 17. yüzyılda Evliya Çelebi bu bölge hakkında; düz yerde kurulan dörtgen şeklinde, çevresi 470 adım, 4 kapısı olan kalesinden bahseder. Çarşının, Bayramyeri Kapısı, Küçük Kapı, Demirciler Kapısı ve sonradan eklenen Yeni Kapı ile birlikte beş girişi vardır. Çarşı yer yer bölümlerle ayrılmıştır: 1) Bayramyeri: şenliklerin ve bayramların kutlandığı alan, 2) Kestane Pazarı, 3) Çerez Pazarı, 4) Zahire Pazarı, 5) Bahçıvan Pazarı, 6) Turna yıkığı, 7) Saman Pazarı, 8) Demirciler içi, 9) Bakırcılar içi, 10) Yoğurt Pazarı, 11) Şadırvan Başı, 12) Tabak (Debbağ) Pazarı 13) Arasta, 14) Kadınlar Pazarı, 15) Hayvan Pazarı ve 16) Hasır Pazarı olarak bölümlere ayrılmaktadır. Kaleiçi Çarşısındaki dükkân sıraları yorgancılar, demirciler, pamukçular, Çuhacılar, bakırcılar vb. şeklinde meslek gruplarına göre konumlandırılmıştır. Bu çarşı sistemi Ahi Sinan'a kadar dayanan eski bir Türk geleneğidir.



Şekil 4. Kaleiçi Bölgesi uydu görüntüsü ve sokak krokisi

İbn Battuta ve Evliya Çelebinin bahsettiği çarşı gibi 1930'lu yıllardaki çarşı yapısı günümüzde mekânsal olarak okunamamaktadır [Şekil 5].



1935 Yılı Kaleiçi

2015 Yılı Kaleiçi

Şekil 5. Yıllara göre Kaleiçi Bölgesinin Değişimi, Kaynak: Avşar, 2017

1970'lere kadar Kaleiçi çarşısı kentin kalbi olarak kentin kimliğinde yer almıştır. 1970-1980 yıllarında ticari merkez kendi çevrelerinde bölgesel etkilerini güçlendirerek korunmuş ve ticaret buradan güneye akslar boyunca yayılmıştır (Savaş Yavuzçehre, 2010). 1980'lerden itibaren kentin gelişmesi ile Kaleiçi çarşısına alternatif yerlerin olmasıyla tarihi kimliğini kaybetmeye başlamıştır [Şekil 6]. Sadece mevcut dükkânlar, dükkânların mekânsal biçimlenişi, yan yana gelişleri, parsel büyüklükleri gibi öğeler somut mekânsal geçmişini canlandırmak için önemli araç olarak görülebilir (Avşar, 2017).



1974 Yılı Bayramyeri Meydanı

1980 Yılı Bayramyeri Meydanı

Şekil 6. Yıllara göre Bayramyeri Meydanının Değişimi, Kaynak: Avşar, 2017

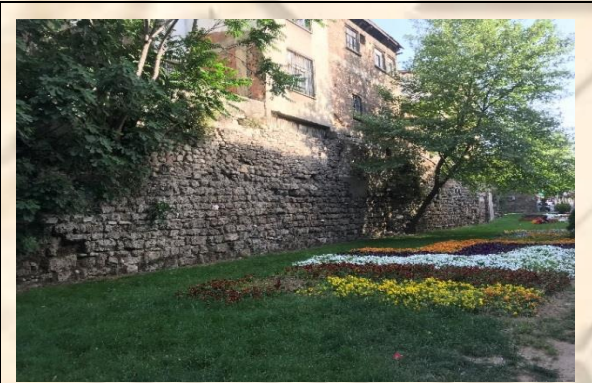
Günümüzde Kaleiçi'nde 3 adet tescilli parsel bulunmaktadır ve tarihi sur duvarlarının izi boyunca 10m genişliğindeki alan 1. Derece arkeolojik sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Kaleiçi bölgesi hem ticari işlev olarak hem de kentsel hafızanın bir parçası olarak kültürel anlamda Denizli için önemli bir mekândır.

## 2. Bulgular

Kentsel kimlik bileşenleri çerçevesinde Kaleiçi/Bayramyeri bölgesinde gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve görsel analizler doğrultusunda değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir [Tablo- 1]. Bu değerlendirmelere göre:

### 1.1.1. Doğal Çevre Bileşenleri açısından

Doğal çevre bileşenleri; coğrafi, iklim ve bitki örtüsü ölçekleri açısından irdelenmiştir. Kaleiçi/Bayramyeri bölgesinin doğal çevre özelliklerine bakıldığında çevresine göre belirli bir topografik yüksekliğinin bulunması nedeniyle tarihte kale ve surlarla çevrilmiştir. Ancak zaman içerisinde surlar yıkılmış, bazı bölgeler dışında kalıntıları bulunmamaktadır [Resim 1]. Bayramyeri Meydanı düzlükte olmasına karşın Kaleiçi çarşısında bazı sokaklarda topografik eğimden dolayı merdivenli sokaklar bulunmaktadır [Şekil 5].



**Resim 1.** Kaleiçi/Bayramyeri Tarihi sur kalıntıları

Çalışma alanı iklim ve bitki örtüsü açısından Denizli kentinden farklı bir iklim özelliğine sahip değildir. Kentin güneyinde Akdeniz iklimi görülür ancak genel itibarıyla kışlar sert ve yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçen karasal iklim özelliği göstermektedir. Çalışma alanını kapsayan bölge sahip olduğu doğal çevre özelliklerini koruduğu söylenemez. Su varlığını günümüzde okumak mümkün değildir. Ancak buna karşılık olarak, Bayramyeri meydanı ve meydan çevresindeki taşıt izlerinde dikilen çınar

ağaçları zayıf da olsa yeşil bir aks oluşturmaktadır [Resim 2].



**Resim 2.** Sarayköy Caddesi çınar ağaçları

Özellikle Kaleiçi çarşısında park, çocuk bahçesi, rekreasyon alanı vb. alanlar mevcut değildir. Çarşının çerisindeki yollar bez örtüler ile gölgelendirilerek iklime karşı konfor sağlanmaya çalışılmıştır ancak bütünsellikten ve doğal kentsel karakterden bahsedebilmek mümkün değildir. Bu eksikler dikkate alındığında bölgenin doğal çevre özellikleri açısından eksik olduğu, yapay çevre elemanlarının doğal öğelerden beslenmediği, tasarımların yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Özetle, doğal özelliklerinin kaybolması, okunamaması, bilinen su varlığının üzerlerinin kapatılması, kaybolması, Bayramyeri Meydanı'nın tasarımında sadece sert zeminin değerlendirilmesi sonucu mekânda doğal çevre okunamamakta, yapay çevre izlenimi vermektedir.

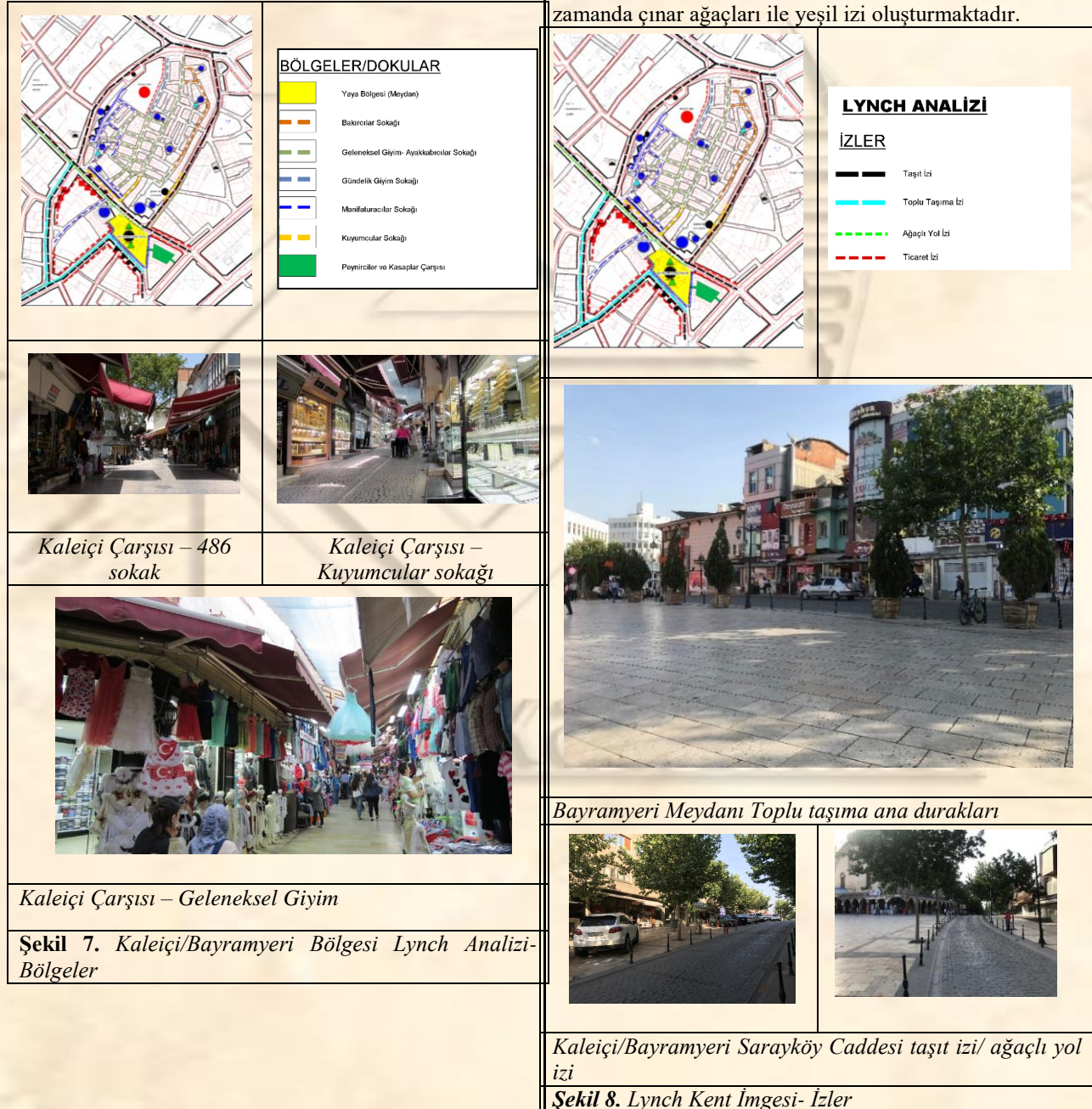
### 1.1.2. Yapay Çevre Bileşenleri açısından

Yapay çevre bileşenleri; yerleşim ölçeğinde irdelenmiştir. Kaleiçi bayramyeri bölgesi yıllardır pek çok değişim geçirmiş, zamanla tarihi dokusu kaybolmaya başlamıştır. Buna karşılık çoğunlukla yapay kimlik bileşenlerini burada görmek mümkündür. Yapay çevre bileşenlerinin başında imgesel öğeler gelmektedir. Yerleşim ölçeğini daha detaylı değerlendirebilmek adına Lynch (1961)'in mekânsal analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem ile dokular ve bölgeler, yollar, kenarlar/sınırlar, odak noktaları ve işaret öğeleri ele alınmış ve değerlendirilmiş, alanın çevresel kimliği ortaya konulmuştur.

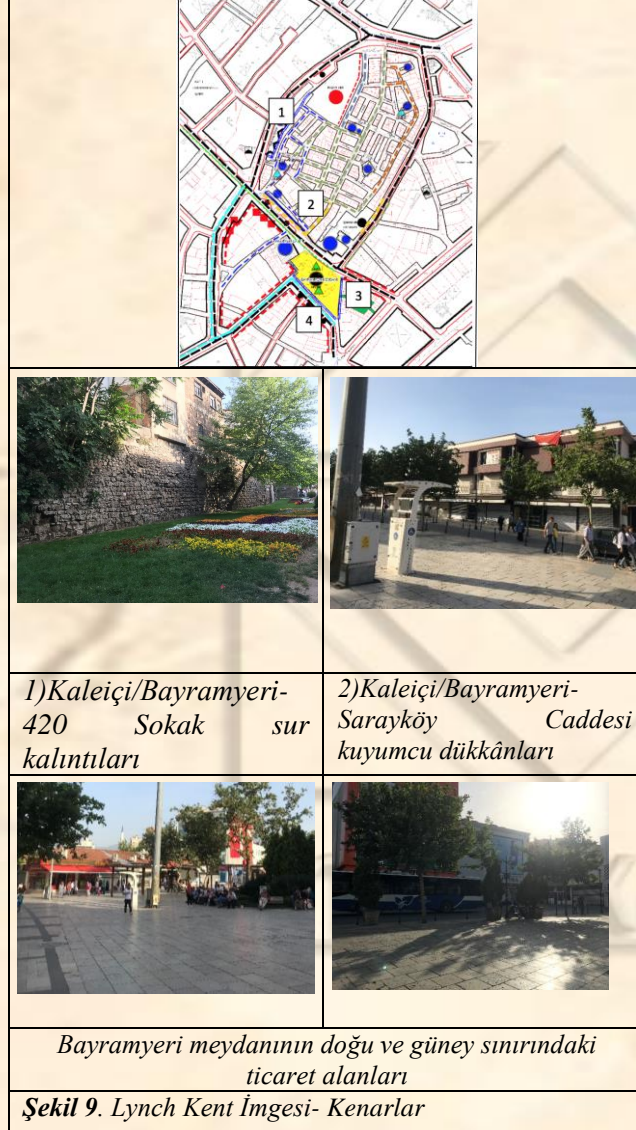
Yerleşimin doku ve bölge ölçeğinde özelliklerine bakıldığında çalışma alanı; işlevler farklılığı açısından iki bölgeden oluşmaktadır. İlki toplanma mekânı olan, Bayramyeri Meydanı, ikincisi ise kurulduğu dönemden bugüne kullanımı devam eden geleneksel ticaret merkezi olarak bilinen Tarihi Kaleiçi Çarşısıdır. Bu genel

sınıflama detaylandırıldığında Kaleiçi Çarşısının organik sokak dokusunun ticari işlevler açısından farklılaştığı, belirli sokaklarda belirli ticari işlevlerin yoğunlaştığı görülmektedir. Bu nedenle çalışma alanı irdelenmiş ve bölgeleme yapılmıştır. Kaleiçi çarşısı; özellikle meydan çevresinde sıralanmış olan Kuyumcular Sokağı ve devamında Bakırcılar sokağı, meydana uzanan gridal geleneksel giyim ve ayakkabıcıların yoğunlaştığı sokaklar, gündelik giyim mağazalarının yer seçtiği sokak, Manifaturacılar sokakları ve son olarak Bayramyeri Meydanın doğusunda yer alan peynirciler ve kasaplar çarşısı olarak bilinen arasta olarak mekânsal uzmanlaşma gözlenmektedir [Şekil 7].

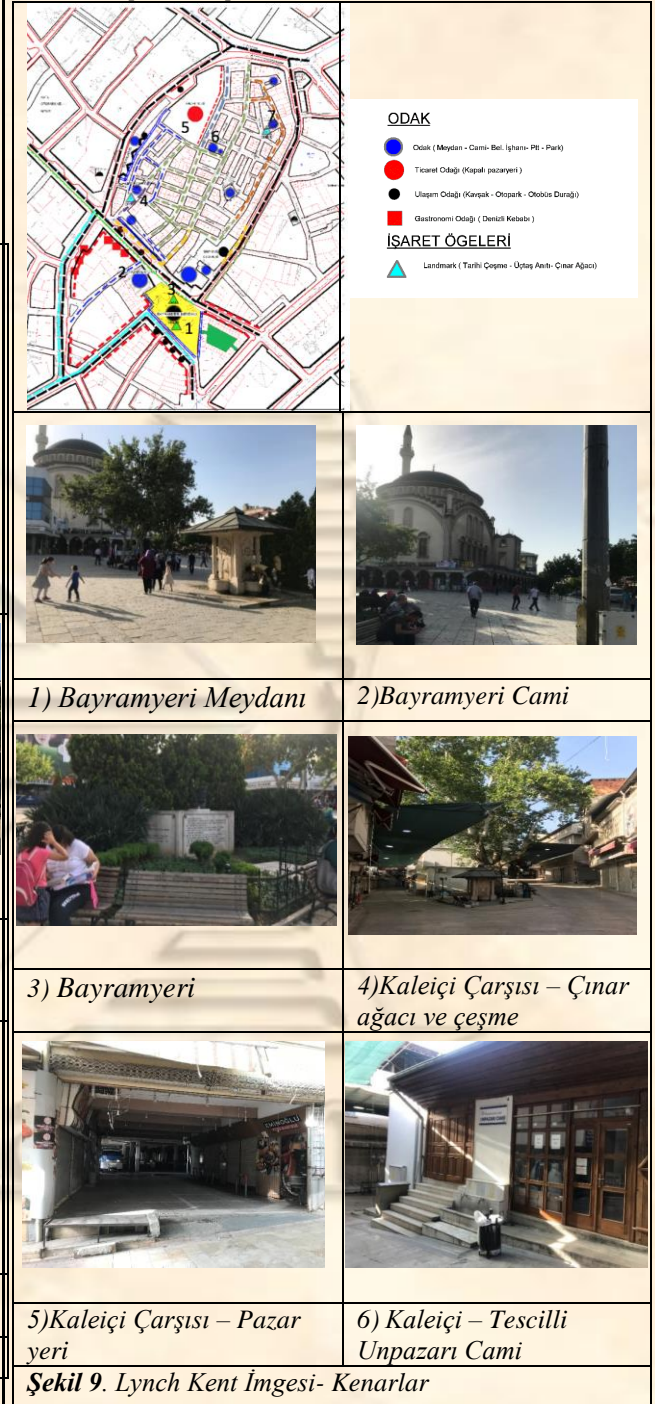
Bölgeleri tanımlayan izler incelendiğinde alana iki yönden taşıt izi ulaşmaktadır. Birisi Meydanın kuzeyinden bağlanan aynı zamanda hem taşıt hem toplu taşıma izini oluşturmaktadır [Şekil 8]. Bayramyeri Meydanı yaya sirkülasyonunun düğüm noktası olmakla beraber, belediyeye ait toplu taşıma siteminin parçası olan otobüslerin başlangıç ve bitiş durağıdır. Bu anlamda otobüs durağı aynı zamanda bu bölgede önemli bir ulaşım odağıdır. Meydanın güneyinden bağlanan Sarayköy Caddesi olarak bilinen diğer taşıt izi daha çok başka bölgelere bağlantı amaçlı yol olup, çarşı içindeki otoparklara ulaşmak için kullanılmaktadır [Şekil 8]. Çarşıya giriş kapısı olarak tanımlanan bu yol aynı zamanda çınar ağaçları ile yeşil izi oluşturmaktadır.



Alanın tarihsel doku üzerinde bulunması nedeniyle bazı bölgelerde tarihsel izlere rastlanmaktadır. En önemli kalıntı bazı bölgelerde korunabilmiş olan eski kale sur kalıntılarıdır. Çarşının batısından geçen 420 sokakta kale sur kalıntıları bulunmaktadır [Şekil 9]. Bu duvar ticaret bölgesini diğer bölgeden ayırdığı ve topografik eşik olduğu için kenar-sınır oluşturmaktadır. Diğer kenar oluşturan yapı ise meydanın kuzeyinde belediye iş hanının altında yer alan, Meydan ile ticaret bölgesi arasında cephe oluşturan kuyumcu dükkânlarıdır.



Kaleiçi çarşısına gelen ziyaretçiler için hem toplanma ve buluşma hem de dinlenme alanıdır. Meydan ile bütünleşen Bayramyeri Cami en çok bilinen ikinci odak noktasıdır [Şekil 10].



Alanı bölgesel ya da noktasal olarak tarifleyen akılda kalmasını sağlayan kullanımlar odak noktaları olarak değerlendirildiğinde; çalışma alanının en önemli odak noktası Bayramyeri Meydanıdır. Yakın zamana kadar önemli günlerde tören ve kutlama alanı olarak kullanılmış, ancak zamanla bu işlevini kaybetmiştir.

Özetle çalışma alanı çevresel kimlik bileşenleri açısından irdelendiğinde; okunaklı eğimli alanlar ve sokaklar, topografyadan kaynaklı merdivenli sokaklardan oluşmakta ve su varlığının yitirildiği gözlenmiştir. Karasal iklim özelliklerinin yaşandığı çalışma alanında



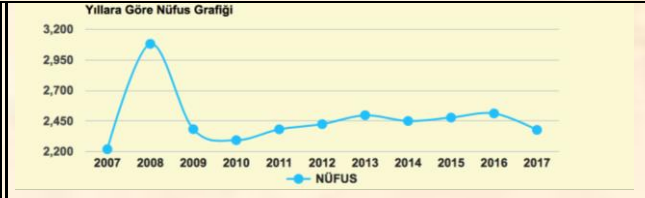
kullanıcı deneyimi doğrultusunda esnaf tarafından parçacıl gölgelikler yerleştirilmiş, yoğun yaya sirkülasyonunun bulunduğu meydanda ise doğal doku değil kentsel mobilyalarla çözüm aranmış; ahşap bank ve pergole düzenlemeleri oluşturulmuştur. Çalışma alanı, doku ve bölge ölçeğinde işlevler farklılığı açısından Bayramyeri Meydanı ve Tarihi Kaleiçi Çarşısı olmak üzere iki bölgeden oluşmaktadır. Kenar ve sınır unsuru, ticaret bölgesini ayıran ve topografik eşik oluşturan kale sur kalıntıları ve meydanın kuzeyinde belediye iş hanının altında yer alan, Meydan ile ticaret bölgesi arasında cephe oluşturan kuyumcu dükkânlarıdır [Tablo 1].

KENTSEL KİMLİK BİLEŞENLERİ	DOĞAL ÇEVRE	ÇEVRESEL KİMLİK BİLEŞENLERİ		
		COĞRAFİ	YAPAY ÇEVRE	
COĞRAFİ	1. Eğimli alanlar ve sokaklar 2. Kaybolmuş su varlığı ve kanalları	COĞRAFİ	1. Topografyadan kaynaklı merdivenli sokaklar	
			İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	1. Kaleiçi Çarşısı sokaklarının gölgelik amaçlı parçacıl örtü örtüntüsü 2. Meydanda ahşap bank ve pergole düzenlemeleri
İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	1. Karasal iklim özellikleri	YERLEŞİM ÖLÇEĞİ	Dokular ve Bölgeler	1. İşlevsel kimliğin ve bölgelemenin varlığı - Bayramyeri Meydanı - Tarihi Kaleiçi Çarşısı
			İzler	2. Kenar oluşturan kale surları ve kuyumcu dükkânları
			Kenarlar	3. Odak noktaları ve İşaret Ögeleri - Bayramyeri Meydanı, - Bayramyeri Cami, Uzunca Cami (Tescilli) - Arasta Cami - Bakırcılar Cami - Kaleiçi çarşısı, - Üçtaş antı, - Tarihi Çeşmeler - Bayramyeri otobüs durakları
			Odaklar ve İşaret Ögeleri	

Tablo- 1. Kaleiçi ve Bayramyeri bölgesi çevresel kentsel kimlik bileşenleri

### 1.1.3. Toplumsal Kimlik Bileşenleri açısından:

Çalışma alanının toplumsal kimlik bileşenlerine değerlendirmek amaçlı sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve somut olmayan kimlik bileşenleri de irdelenmiştir [Tablo 2]. Sosyo-kültürel çevre bileşenlerine bakıldığında; çalışma alanı kentin merkezi iş alanı olması ve ticaret işlevinden oluşması nedeniyle yoğun yerleşik nüfustan bahsedilmesi mümkün değildir. Varolan nüfus trajik şekilde kaybolmaya başlamıştır [Şekil 12]. Bu özelliği nedeniyle gündüz saatlerinde yoğun, gece saat sekizden sonra ıssız bir bölge olmakta ve güvenlik problemi yaşanmaktadır. Bölgenin mekânsal kimliği ve işlevsel karakteri nedeni ve gece nüfusunu barındıracak işlevlerin olmaması nedeni ile gece gündüz yaşayan bir yapısının bulunmaması olağandır. Yerleşik nüfus TÜİK 2017 verilerine göre 2377 kişidir. Sahip olduğu fonksiyonlara bağlı ticaret ve hizmet aktiviteleri temelli ziyaret eden nüfus yapısı bulunmaktadır.



Şekil 12. Çalışma alanı TÜİK mahalle nüfusları verilerine göre yıllara göre nüfus grafiği

Tarihi dokuda yıpranma ve kayıp süregelmektedir, geleneksel yapısı okunamamaktadır. Bayramyeri cami, Tarihi Kaleiçi Çarşısı, Tescilli Un pazarı cami çevresi geleneksel zanaatın ve ürünlerin izlenebildiği odaklar olarak değerlendirilebilir.

Sosyo-ekonomik çevre bileşenleri değerlendirildiğinde, Denizli'nin yaşayan belleğinde alışveriş mekânı olarak ilk akla gelen 15. YY'dan itibaren kentin ticaret merkezi konumunda bulunan Kaleiçi ve Bayramyeri bölgesidir. Tarihsel süreçte konum ve işlev itibarıyla Denizli kentinin kalbi niteliğinde bulunan Kaleiçi/Bayramyeri Bölgesi tarih boyunca süregelen geleneksel ticaret merkezi özelliğine sahiptir. Geleneksel çarşı, Meydan çevresinde ve 486 sokakta bulunan kuyumculuk, Şadırvan Sokak üzerinde yer alan ayakkabı imalathanesi ve Bakırcılar Caddesi ve Çilingir Sokak boyunca başta bakır olmak üzere çeşitli zanaat dükkânları Ahi Geleneğine dayanan üretim ve ticaret sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtmaktadır. Kadınlara yönelik el işi ürünleri seyyar satış birimleri kesikli zamanlarda Bayramyeri Meydanında yer almaktadır. Özellikle 2000'li yıllarda ticaret merkezinin güney yönünde gelişmesiyle önemini yitirmesine karşın zanaat ürünleri, düğün alışverişi, gastronomi vb. işlevler için halen pek çok kişi tarafından tercih edilmektedir.

Somut olmayan kimlik bileşenleri; kültür-sanat-zanaat, gastronomi ve folklor yaşam biçimi olarak incelenmiştir. Kültür-sanat-zanaat özellikleri bakımından incelendiğinde; geleneksel çarşısı, zanaat ürünleri mekânda kolaylıkla okunan ve kentsel hafızada yeri olan yapısı ile çalışma alanında gözlenmektedir. Çarşı geçmişte bölümlere ayrılmış ve barındırdığı bazı fonksiyonlarla isimlendirilmiştir. Kaleiçi Çarşısındaki dükkân sıraları yorgancılar, demirciler, pamukçular, çuhacılar, bakırcılar şeklinde konumlanmıştır. Ahi Sinan'a kadar dayanan eski bir Türk geleneği Kaleiçi çarşısında halen devam etmektedir. Özellikle Şadırvan Sokak üzerinde yer alan ayakkabı imalathanesi ve Bakırcılar Caddesi ve Çilingir Sokak boyunca başta bakır olmak üzere çeşitli zanaat dükkânları bulunmaktadır. Zamanla eski yapıların yıkılması ve yenilenmesi sonucu geriye kalan bazı sokak isimleri ve halen devam eden geleneksel zanaat faaliyetleridir [Şekil 13]. Keçeciler caddesinden Demirciler caddesine uzanan bölgede yeniden inşa edilmiş, birbirine bitişik dükkân sıraları

bulunmaktadır. Ancak bu bölgede eski sur duvar kalıntıları bulunmamaktadır. Demirciler ve yorgancılar sokağında sur duvarları mevcuttur ancak kapatılmıştır. Zamanla değişen koşullar nedeniyle Bayramyeri bölgesinden uzaklaşan kimlik bileşenleri de bulunmaktadır. Hububat pazarı eski Sarayköy Caddesine, Pamuk pazarı ise Ticaret borsası binasına taşınmıştır. Bayramyeri Meydanı çevresini tamamen kaplayan kuyumculuk faaliyetleri Kaleiçi çarşısını geleneksel çarşısı olması nedeniyle kentlinin ve kırsal çeperin düğün – dernek ihtiyaçlarının karşılandığı bölge olarak ön plana çıkmaktadır. Kentin diğer ticaret bölgelerinde geleneksel kültürel ihtiyaçları sağlayan ticaret alanları bulunmamaktadır. Geleneksel alışverişi tamamlayan, kuyumcu dükkânları 486 sokakta ve Bayramyeri meydanının etrafında yer almaktadır [Şekil 13].



Şekil 13. Somut Olmayan Kimlik Bileşenleri Kültür-Sanat-Zanaat

Gastronomi açısından Denizli kebabı kültürünü yansıtan kimlik öğeleri olarak ön plana çıkan değerleri olmakla beraber, mekânsal düzlemde okunurluğu ve algısından söz etmek mümkün değildir [Şekil 14]. Denizli kebabı ile birlikte sunulan ve çarşı içinde işlevsel kimlik öğesi olarak da bulunan tırnak pide, fi biber olarak

değerlendirilen acı biber ve fırıncılar bir diğer gastronomik değer olarak bulunmaktadır. Fi biber yörede zeytinyağı ile odun fırınlarında közlenerek 'atom' olarak değerlendirilen yoğurtla yapılan bir mezede de kullanılmaktadır. Dondurmalı irmik helvası da çalışma alanında bulunan 3 farklı ticaret birimi ile yörede bir girişimci tarafından değerlendirilmiş ve tüm Türkiye'ye satışının yapıldığı bir başka gastronomi değeridir.



Şekil 14. Somut Olmayan Kimlik Bileşenleri-Gastronomi

Folklor ve yaşam biçimi olarak incelendiğinde; yukarıda bahsi geçen yaşayan nüfusun kaybı, gece-gündüz nüfusu dengesizliği ve ziyaretçilerin komşu il, ilçe ve köylerden olması nedeni ile gözlemlenebilen bir folklorik değer ve yaşam ritüeli olmamıştır. Bununla beraber zanaat dükkânlarının Ahi Geleneğine dayanan üretim ve ticaret sosyo-ekonomik özelliklerini devam ettirmeleri yaşam biçimi olarak değerlendirilebilir.

KENTSEL KİMLİK BİLEŞENLERİ	TOPLUMSAL KİMLİK BİLEŞENLERİ		
	SOSYO-KÜLTÜREL ÇEVRE	SOSYO-EKONOMİK ÇEVRE	SOMUT OLMAYAN KİMLİK
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	Yerleşik nüfus TÜİK 2017 verilerine göre 2377 kişidir. Sahip olduğu fonksiyonlara bağlı ticaret ve hizmet aktiviteleri temelli ziyaret eden nüfus yapısı bulunmaktadır. Gece-gündüz nüfusu farklılığı mevcuttur.		
TARİHSEL ÖZELLİKLER	Tarihi dokuda yıpranma ve kayıp süregelmektedir, geleneksel yapısı okunamamaktadır. -Bayramyeri camii, -Tarihi Kaleiçi Çarşısı - Tescilli Un pazarı camii çevresi geleneksel zanaatın ve ürünlerin izlenebildiği odaklardır.		
İŞLEVSEL ÖZELLİKLER		-Geleneksel çarşı (düğün-dernek), -Meydan çevresinde ve 486 sokakta Kuyumcu dükkanları sıralanmaktadır. -Kaleiçi çarşısının genelinde zanaat ve geleneksel ürünlerin satış dükkanları bulunmaktadır. Özellikle Şadırvan Sokak üzerinde yer alan ayakkabı imalathanesi ve Bakırcılar Caddesi ve Çilingir Sokak boyunca başta bakır olmak üzere çeşitli zanaat dükkanları bulunmaktadır. Ahi Geleneğine dayanan üretim ve ticaret sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtmaktadır. - Kadınlara yönelik el işi ürünleri seyyar satış birimleri kesikli zamanlarda Bayramyeri Meydanında yer almaktadır.	
KÜLTÜREL SANAT ZANAAT			Çayhane, 482 sokak üzerinde bulunan çay evleri sosyo- kültürel odak alanlarıdır Yorgancılar, demirciler, <del>damaklıca</del> bakırcılar Kaleiçi çarşısında bulunan bakırcılar, demirciler, çilingir sokak ve Tuhafiye caddelerinde yer alan zanaat üretim, satış, tamirat birimleri, tekstil ürünleri satış birimlerinin bulunması,  Tarihi, kültürel, sosyo kültürel odak Bayramyeri Mey Sosyo kültürel odak Vakıflar hamamı Denizli Kebabı
GASTRONOMİ			Denizli kebabı ile birlikte sunulan turnak pide, fi biber Fi biber zeytinyağı ile odun fırınlarında közlenerek 'atom' olarak değerlendirilen yoğurtla yapılan bir meze Dondurmalı irmik helvası
FOLKLOR YAŞAM BİÇİMİ			Zanaat dükkanlarının Ahi Geleneği

Tablo- 2. Kaleiçi ve Bayramyeri bölgesi toplumsal kimlik bileşenleri

<b>KENTSEL KİMLİK BİLEŞENLERİ</b>										
<b>ÇEVRESEL KİMLİK</b>					<b>TOPLUMSAL KİMLİK</b>					
<b>DOĞAL ÇEVRE BİLEŞENLERİ</b>		<b>YAPAY ÇEVRE BİLEŞENLERİ</b>			<b>SOSYO-KÜLTÜREL</b>		<b>SOSYO-EKONOMİK</b>		<b>SOMUT OLMAYAN KİMLİK</b>	
<b>COĞRAFİ</b>	-Eğimli alanlar ve sokaklar -Kaybolmuş su varlığı ve kanalları	<b>COĞRAFİ</b>	Topografyadan kaynaklı merdivenli sokaklar		<b>DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER</b>	-Yerleşik nüfus 2377 kişidir. -Sahip olduğu fonksiyonlara bağlı ticaret ve hizmet aktiviteleri temelli ziyaret eden nüfus yapısı. -Gece-gündüz nüfusu farklılığı mevcuttur.	<b>İŞLEVSEL ÖZELLİKLER</b>	Geleneksel çarşı -Meydan çevresinde ve 486 sokakta Kuyumcu dükkanları -Kaleiçi çarşısının genelinde zanaat ve geleneksel ürünlerin satış dükkanları Özellikle Şadırvan Sokak üzerinde yer alan ayakkabı imalathanesi ve Bakırcılar Caddesi ve Çilingir Sokak boyunca başta bakır olmak üzere çeşitli zanaat dükkanları -Kadınlara yönelik el işi ürünleri seyyar satış birimleri kesikli zamanlarda Bayramyeri Meydanında yer almaktadır.	<b>KÜLTÜREL SANAT ZANAAT</b>	Çayhane, çay evleri Yorgancılar, demirciler, pamukçular, çubacılar, bakırcılar
	<b>İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ</b>		Karasal iklim özellikleri	<b>İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ</b>		<b>TARİHSEL ÖZELLİKLER</b>				
<b>YERLEŞİM ÖLÇEĞİ</b>		<b>Dokular ve Bölgeler</b>	Kaleiçi Çarşısı sokaklarının amaçlı <b>peşacevi</b> örtü Meydanda ahşap bank ve <b>perzole</b> düzenlemeleri		<b>FOLKLOR YAŞAM BİÇİMİ</b>		Zanaat dükkanlarının Ahi Geleneği			
		<b>İzler</b>	İşlevsel kimliğin ve bölgelemenin varlığı: Bayramyeri Meydanı, Tarihi Kaleiçi Çarşısı							
		<b>Kenarlar</b>	Kenar oluşturan kale surları ve kuyumcu dükkanları							
<b>Odaklar ve İşaret Ögeleri</b>	Odak noktaları ve İşaret Ögeleri: Bayramyeri Meydanı, Bayramyeri Cami, Unpazarı, Cami (Tescilli), Arasta Cami, Bakırcılar Cami, Kaleiçi çarşısı, Üçtaş anıtı, Tarihi Çeşmeler, Bayramyeri otobüs durakları									

Tablo 3. Denizli Kent Kimliği Bileşenleri

## DEĞERLENDİRİME VE SONUÇ:

Denizli Kaleiçi Çarşısı ve çarşıyla bütünleşen Bayramyeri Meydanı ve çevresinin kimlik bileşenleri değerlendirilmiş ve ortaya konulmuştur [Tablo 3]. Çalışma Denizli kentinin kimliğini ortaya koymak, geçmişten bugüne yitirmiş olduğu kimliğinin korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlayarak gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Kimlik bileşenleri ile yapılan görsel analizler sonucu kentin kimliğinin tarihsel çekirdeğe dayandığı ve ilk yerleşim bölgesi olan Kale ve çevresinde kurulduğu ve geliştiği görülmektedir. Kaleiçi Çarşısı ve çarşıyla bütünleşen Bayramyeri Meydanı ve çevresi, tarihi yapısı nedeniyle Denizli kentinin kimliğini oluşturduğu ancak yeterince korunmadığı için yok olmaya devam ettiği görülmektedir. Bayramyeri Meydanı ve çevresinde zaman içerisinde pek çok fiziksel değişiklik yapılması, bölgeyi hem fiziksel hem de sosyo-kültürel değerler açısından tahrip etmiştir. Kurulduğu dönemden günümüze ticari işlevini sürdürdüğü, ancak tarihsel süreçte kimliğini

oluşturan değerleri yitirdiği gözlenmektedir. Fiziksel açıdan değerlendirildiğinde belirli bir tipoloji ve yapı stoğunun olmaması fiziksel açıdan tamamen tahrip edildiğini göstermektedir. İşlevsel açıdan değerlendirildiğinde ise; ticari fonksiyonun devam ettiği ancak dönemin ekonomik ve sosyal kimliğini etkileyen Ahi Sinan'a kadar dayanan Çarşı geleneğini oluşturan sokak dokusunun nerdeyse tamamının yok olduğu, bazı sokaklarda bakırcılık, demircilik vb. zanaat faaliyetlerinin son örneklerinin nadir de olsa görüldüğü gözlenmektedir.

Yok olmaya başlayan fiziksel ve toplumsal kimliğinin dışında kentin var olan somut olmayan değerleri kentin kimliği hakkında daha gerçekçi fikirler vermektedir. Somut olmayan kimlik değerlerinin mekâna yansımaları fiziksel çevre ve ticari işlevlerde görmek mümkündür. Kaleiçi Çarşısının Ahi Sinan geleneğine dayanan yapısının bulunduğu, her sokağın belirli meslek gruplarında yoğunlaştığı, yaşayan canlı geleneksel çarşı geleneğinin olduğu bilinmektedir. Sokakların isimlerinin dahi meslek gruplarına göre anıldığı bilinmektedir. Küreselleşme süreciyle gereken önemin verilmemesi nedeniyle el sanatları, zanaat faaliyetleri yok olmaya

başlamıştır. Kaybolan değerleri günümüzdeki sokak isimlerine bakarak da görebiliriz. Bu geleneksel çarşı sistemi kentin tarihsel yaşam biçimidir. Zanaat faaliyetleri ve üretimin geç olmadan korunması, unutulmaların canlandırılması bölgenin zamanla yitirilen değerini canlandıracaktır. Aynı zamanda kentin kendine özgü gastronomisini oluşturan Denizli Kebabı özellikle Bayramyeri bölgesinde bulunmaktadır. Eğer önemi yerince kavranamazsa sayısı az olan bu değerinde zamanla yok olması kaçınılmazdır.

Sonuç olarak Kaleiçi / Bayramyeri Bölgesinin kimliğinin; geçmişten gelen fiziksel, sosyal, kültürel, işlevsel özellikleri bakımından zengin olduğu, ancak sahip olduğu değerleri koruyamadığı görülmektedir. Tüm bu değer kayıplarına rağmen gastronomi, kültür-sanat, folklor ve yaşam biçimlerini oluşturan somut olmayan kimliğinin yaşatılması, unutulmuş ve yok olmaya yüz tutmuş değerlerinin korunması ve canlandırılması açısından bu değerler çalışma kapsamında önemli görülmüş ve yerel yönetimler tarafından korunması ve canlandırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

#### KAYNAKÇA:

##### Kitaplar:

İNCEOĞLU, N. (2000). Geleneksel Türk Mimarisi Denizli. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.

LYNCH K., 1961, The Image of the City, MIT Press, Cambridge, MA (1961).

KELEŞ, R., 2006. Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, 10:795, Ankara.

PERRY, D. C., & LIGGETT, H. (Eds.). (1995). Spatial Practices: Critical explorations in social/spatial theory. Sage Publications.

ROBINETTE G.,1977; Landscape Planning for Energy Conservation. Environment Design Press, Reston, Virginia.

TEKELİ, İ. (1991). "Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler", Kent Planlaması Konuşmaları, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayını, s. 79-89.

YAYINOĞLU, P. E., & SUSAR, F. (2008). Kent: Görsel kimlik ve iletişim. Umuttepe Yayınları.

##### Makaleler:

AKTAŞ, A. (2016). Göç ve Modernleşme Bağlamında Siirt'te Değişen Kent Kimliği, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı:2., s. 79-100.

AYYILDIZ, S., & ERTÜRK, F. (2017). Kentsel Kimlik Bileşenleri İle Yerel Kimliğin İzlerini Sürmek: Kapanca Sokak Örneği. Journal of Architectural, 2(1), 65-88.

AVŞAR, Ö. B. (2014). Denizli Geleneksel Konut Mimarisinin Değişim Sürecinin Altıntop Mahallesi Örneğinde İrdelenmesi. Artium, 2(2).

AVŞAR, Ö. B. (2017) Denizli'nin sivil mimarlık mirası üzerine bir değerlendirme, Arkitera,

BAKIRDAŞ, M. T. (2014)Yaşayan Bellekte Denizli yüksek lisans tezi, Pamukkale üniversitesi, Sosyal Bilimler).

BAYRAMOĞLU, E., & ÖZDEMİR, B. (2012). Trabzon kent merkezi, uzun sokak kentsel donatı elemanlarının kent kimliği açısından değerlendirilmesi. Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 12(2), 182-191.

BELL, D. A., & DE-SHALIT, A. (2011). The Spirit of Cities, Why the Identity of a City Matters in a Global Age. Pinceton: Princeton University Press.

CAN, N., 1996. Kent Kimliği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yönetim Bilimi Bilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi, Ankara.

CHESHMEHZANGI, A. (2015). Urban Identity as a Global Phenomenon: Hybridity and Contextualization of Urban Identities in the Social Environment. Journal of Human Behaviour in the Social Environment, 5, 391-406.

ÇÖL DEMİR SEREN Ş., 1998, Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

DAĞ, V., & MANSURĞLU, S. (2017). Korunan alanlarda çevre sorunlarının değerlendirilmesi: Pamukkale özel çevre koruma bölgesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 18 (2), 109-120. DOI: 10.17474/artvinofd.296529.

DENİZ, K. (2004). Konya'da farklı üç kentsel mekanda kent kimliği üzerine bir araştırma, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

ERKAN, N.,Ç., 1996. Çevresel Psikoloji Bağlamında Çevresel İmaj ve Beşiktaş Meydanı Örneği. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

EKTİREN, M. (2017) Kent Meydanlarının Kent Kimliği İle İlişkisi. *Kent Akademisi*, 10(30), 240-254.

ERKÖK, F. (2002). Kentsel bileşenleri ve kıyı kenti kimliği bağlamında İstanbul'un öznel ve nesnel değerlendirmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

EVANS, B., McDONALD, F., & RUDLIN, D. (2011). *Urban Identity*. Abingdon: Routledge.

GÜLER, T., ŞAHNAGİL, S., & GÜLER, H. (2016). Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kültürel Unsurların Önemi: Balıkesir Üzerine Bir İnceleme. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(3).

KODAL, G., & DEMİREL, Ö. (2014). Trabzon Kenti Ortahisar Bölgesi Tarihi Aksının Kent Kimlik Bileşenleri Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 1(1)

HALAÇ, H. H., YILDIRIM, Ö. C., & KALAK, M., (2018), DENİZLİ HULUSİ ORAL EVİ YAPISAL BOZULMALAR VE KORUMA SORUNLARI. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 11-31.

İLGAR, E. (2008). Kent kimliği ve kentsel değişimin kent kimliği boyutu: Eskişehir Örneği. *Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*.

KAYPAK, Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdenmesi/ Examination Of Antakya In Terms Of Urban Identity. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14).

KISAKÜREK, Ş., & BAYAZIT, E. Kahramanmaraş Kenti Örneği'nde Kent Kimliği ve Kentsel Donatı Elemanları, *Turkish Journal of Forest Science*, 2(1), 49-59.

KİPER P. (2006), Kent Kimliğinin Korunmasında Planlamanın Rolü, <http://2linciyuzylicinplanlama.org/wp-content/uploads/2016/08/Perihan-Kiper-02.06.2016.pdf>, Erişim, Haziran 2018.

KODAL G., & Demirel, Ö. (2014). Trabzon Kenti Ortahisar Bölgesi Tarihi Aksının Kent Kimlik Bileşenleri Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 1(1).

KÖSEOĞLU, N., "Kültür/Kimlik Üzerine", *Türkiye Günlüğü*, Sayı 33, Mart / Nisan 1995, s. 43.

KÖYLÜ, P., KİPER, T., 2007. Kent Kimliğini Oluşturan Değerler ve Kimliksizleşme Üzerine Örneklemeler. *Peyzaj Mimarlığı 3. Kongresi*, 42-49, Antalya.

KUTLU, R., MANAV, B., & ERTÜRK, Z. (2011). İstanbul Kıyı Mimarisinin Görsel Matris Üzerinden Kimlik İncelemesi, *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 1(2).

LALLI, M., 1992, *Urban Related Identity: Theory, Measurement and Empirical Findings*. *Journal of Environmental Psychology*, 12, 285-303

LEWICKA, M. (2008). Place Attachment, Place Identity and Place Memory: Restoring the Forgotten City Past. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 209-231. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.001>

MARIM, R.E. (2000). Eski Denizli Evleri Denizli Geleneksel Konut Mimarisinin Şehrin Gelişimi ve Değişimiyle Oluşan Yeni Yapısı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

NIENTIED, P. (2018). Hybrid Urban Identity—The Case of Rotterdam. *Current Urban Studies*, 6(01), 152.

OCAKÇI, M., (1995). Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri, Kent ve Çevre Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, 17. Dünya Şehirçilik Günü Kolokiyumu, 163-170, İstanbul.

OKTAY, D. (2002). The quest for urban identity in the changing context of the city: Northern Cyprus. *Cities*, 19(4), 261-271.

ÖNEM, B., KILINÇASLAN, İ. (2005) "Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik", *İTÜ Dergisi/ Mimarlık, Planlama ve Tasarım*, Cilt:4 Sayı:1, 115-125.

ÖNEZ, Z. (2008). Özel Çevre Koruma Bölgeleri Yönetim Sorunları Kapsamında: Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(1).

ÖNEZ, M., GÖKGÖZ, A., HORVATINĉić, N., & BAREŠIć, J. (2006, January). The Guney Tufa Waterfall as Geological Heritage, Denizli: Geological Properties, and Suggestions on Sustainable Use and Protection. In 59th Geological Congress of Turkey.

PROSHANSKY, H. M., FABIAN, A. K., & KAMINOF, R., "Place Identity: Physical World Socialization of the Self", *Journal of Environmental Psychology*, 3, 1983, 57-83.

SAĞLIK, A., ALKAN, Y., KELKİT, A., DEVECİOĞLU, E., SAĞLIK, E., (2016) Meydanların kent kimliği üzerine etkileri: Çanakkale iskele meydanı, TMD Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi, Sayı: 7, 1-12, Doi: 10.17365/TMD.2016716513

SARBİN, T. R., 1983, “ Place Identity as A Component of Self: An Addendum”, Journal of Environmental Psychology, 3 / 4, 337-342.

SCANNEL, L., & GIFFORD, R. (2010). Defining Place Attachment: A Tripartite Organizing Framework. Journal of Environmental Psychology, 30, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.09.006>

SELVİ ÜNLÜ, T. Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekân İlişkisi: Mersin Örneği. Planlama Dergisi, 27(1), 75-93.

SÜLÜK, K., Nural, S., & TOSUN, İ. (2013). Sulak Alanlarda Halkın Çevre Bilincinin Değerlendirilmesi: Işıklı Gölü Örneği. EJOSAT: European Journal of Science and Technology, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1(1), 7-11.

ŞAHİN, E., DOSTOĞLU, N., 2007. Kentsel Mekan Tasarımında Doğal Verilerin Kullanımı. Uludağ Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, 12 (1): 29-40.

TOPÇU, K. (2011). Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(2), 1049-1072.

TURGUT, H., ÖZALP, A. Y., & ERDOĞAN, A. (2012). Artvin ilinde doğal çevrenin kent kimliğine etkileri. Turkish Journal of Forestry, 13(2), 172-180.

ÜNLÜ, T. S., 2017, Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekan İlişkisi: Mersin Örneği The Relation Between Urban Memory and Urban Space on Evolution of Urban Character: Case of Mersin, Planlama 2017; 27(1):75-93 | doi: 10.14744/planlama.2017.06078.

YAVUZÇEHRE, P. S. (2010). Kentsel mekân kullanımında değişim: Denizli Kenti örneği (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler).

YOUNG, C., & KACZMAREK, S. (2008). The socialist past and postsocialist urban identity in Central and Eastern Europe: The case of Łódź, Poland. European Urban and Regional Studies, 15(1), 53-70.

Yurt Ansiklopedisi, (2003). İstanbul. Anadolu Yay, 2926.

ZORLU, T., AYDINTAN, E., & ENGİN, E. (2010). Kent Kimliği: Tanjant ve Karadeniz Sahil Yollarının Trabzon Kent Kimliğine Etkileri. Mimarlık Dergisi, 352.

#### Web siteleri:

<http://www.denizliguncel.com/kent/denizlinin-renkli-ve-eski-10-cok-guzel-fotografi-h2865.html>, Erişim Haziran 2018

Kent Akademisi